

Гуменюк І. Л.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку

та оподаткування імені С. Юрія,

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3984-1419>

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК НЕВІД'ЄМНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Фінансовий контроль є ключовим механізмом забезпечення ефективності державного управління, спрямованим на дотримання фінансової дисципліни, прозорості та відповідальності у використанні бюджетних коштів. У сучасних умовах розвиток державного контролю за фінансовими ресурсами є необхідним чинником забезпечення стабільності економіки, попередження корупції та підвищення довіри суспільства до органів влади. Фінансовий контроль має комплексний характер і включає різні рівні та форми контролю, серед яких ключове місце займають державний, відомчий, громадський та незалежний аудит. Важливим аспектом є визначення суб'єктів фінансового контролю, їхніх функцій та методологічних засад, що регулюють контрольну діяльність у фінансовій сфері. У структурі державного управління фінансовий контроль виконує низку важливих функцій, зокрема попереджувальну, аналітичну та санкційну. Важливим є правове регулювання цієї діяльності, яке базується на міжнародних стандартах і національному законодавстві. Основні завдання фінансового контролю включають забезпечення цільового використання бюджетних ресурсів, запобігання фінансовим правопорушенням, контроль за виконанням податкових зобов'язань та оцінку ефективності державних витрат. Існує низка методів фінансового контролю, серед яких ревізії, аудиторські перевірки, моніторинг фінансової діяльності та аналіз звітності. Особливу роль у цій сфері відіграють державні контролюючі органи, такі як Рахункова палата України, Державна аудиторська служба та Національне агентство з питань запобігання корупції. На сучасному етапі цифровізація фінансових процесів сприяє підвищенню ефективності контролю, зменшенню корупційних ризиків та спрощенню процедур нагляду. Використання технологій штучного інтелекту та великих даних дозволяє підвищити оперативність аналізу фінансових потоків та прийняття управлінських рішень. Важливим аспектом є міжнародний досвід у сфері фінансового контролю, зокрема практика Європейського Союзу, США та інших країн, які застосовують комплексні механізми аудиту та нагляду за фінансовими потоками державного сектора. Запозичення кращих практик та їх адаптація до національних умов може сприяти вдосконаленню вітчизняної системи фінансового контролю.

Ключові слова: фінансовий контроль, державне управління, бюджетні ресурси, аудиторський нагляд, ревізія, моніторинг, прозорість, цифровізація, корупційні ризики, міжнародний досвід.

Iryna Humenyuk

Educational and Rehabilitation Higher Education Institution
“Kamianets-Podilskyi State Institute”

FINANCIAL CONTROL AS AN INTEGRAL FUNCTION OF PUBLIC ADMINISTRATION

Financial control is a key mechanism for ensuring the effectiveness of public administration, aimed at maintaining financial discipline, transparency, and accountability in the use of budgetary funds. In modern conditions, the development of state control over financial resources is a necessary factor in ensuring economic stability, preventing corruption, and increasing public trust in government institutions. Financial control has a complex nature and includes various levels and forms of control, among which state, departmental, public, and independent audits occupy a central place. An important aspect is the identification of financial control entities, their functions, and the methodological foundations that regulate control activities in the financial sector. Within the structure of public administration, financial control performs several essential functions, including preventive, analytical, and sanctioning. The legal regulation of this activity is crucial, being based on international standards and national legislation. The primary objectives of financial control include ensuring the targeted use of budgetary resources, preventing financial offenses, overseeing tax obligations, and assessing the efficiency of government expenditures. There are various methods of financial control, including audits, financial activity monitoring, and financial reporting analysis. State regulatory bodies such as the Accounting Chamber of Ukraine, the State Audit Service, and the National Agency for Corruption Prevention play a special role in this area. At the current stage, the digitalization of financial processes contributes to increasing control

efficiency, reducing corruption risks, and simplifying supervisory procedures. The use of artificial intelligence technologies and big data analysis enhances the operational assessment of financial flows and the decision-making process. An essential aspect is the international experience in financial control, particularly the practices of the European Union, the United States, and other countries that apply comprehensive audit and oversight mechanisms for state financial flows. The adoption of best practices and their adaptation to national conditions can contribute to the improvement of Ukraine's financial control system.

Key words: financial control, public administration, budgetary resources, audit supervision, audit, monitoring, transparency, digitalization, corruption risks, international experience.

Постановка проблеми та її актуальність.

В умовах сучасної економіки ефективне управління державними фінансами є критично важливим для забезпечення стабільності та розвитку країни. Однак, на практиці виникають численні проблеми, пов'язані з неефективним використанням бюджетних коштів, порушеннями фінансової дисципліни та недостатнім контролем за фінансовими потоками. Ці проблеми можуть призводити до значних економічних втрат, зниження довіри громадян до державних інституцій та уповільнення соціально-економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних дослідженнях фінансового контролю як невід'ємної функції державного управління приділяється значна увага аналізу його форм, методів та ефективності. Зокрема, Борисенко Л.М. у своїй роботі «Сучасний стан системи державного фінансового контролю» акцентує на необхідності вдосконалення форм і методів контролю у фінансовій сфері України в умовах глобалізації. Авторка підкреслює важливість розробки теоретичних та практичних рекомендацій щодо формування сучасних напрямів контролю в державному секторі [5].

Бортняк В.А. у статті «Контроль як функція управління фінансовою діяльністю держави» досліджує значення контролю за фінансовою діяльністю держави для її нормального функціонування та руху фінансових ресурсів на мікро- та макрорівнях. Автор зазначає, що через контроль досягається збереження матеріальних і фінансових ресурсів, своєчасне поповнення державних цільових фондів, економічність та ефективність використання їхніх коштів [3, с. 118–123].

Шульга А.А. та Білоус С.П. у своїй роботі «Проблеми ефективного здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі та способи його удосконалення» аналізують сучасний стан державного фінансового контролю в Україні. Вони вказують на потребу вдосконалення цього інституту через постійний розвиток технологій і суспільно-державних відносин, а також реформування різних інститутів публічної влади та окремих сфер народного господарства [10].

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються невирішеними питання щодо [2]:

- удосконалення нормативно-правової бази державного фінансового контролю, зокрема гармоні-

зації національного законодавства з міжнародними стандартами;

- розробки єдиної понятійно-категоріальної бази державного фінансового контролю, узгодженої з міжнародними стандартами;

- впровадження сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності контролю та зниження корупційних ризиків;

- підвищення кваліфікації та професійної компетентності працівників органів фінансового контролю.

Метою статті є дослідження ролі та значення фінансового контролю в системі державного управління, аналіз сучасного стану його реалізації, а також визначення напрямів удосконалення для підвищення ефективності управління державними фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фінансовий контроль є фундаментальною складовою державного управління, забезпечуючи законність, доцільність та ефективність використання державних фінансових ресурсів. Він виступає як механізм, що дозволяє державі своєчасно реагувати на відхилення від встановлених норм, коригувати управлінські рішення та забезпечувати економічну стабільність. Згідно з дослідженням, контроль є комплексною функцією й невід'ємним елементом державного управління, який дає можливість суб'єкту управління своєчасно реагувати на зміни й за необхідності корегувати раніше прийняті управлінські рішення [3, с. 118–123].

У країнах Європейського Союзу фінансовий контроль набув високого рівня розвитку та інституціоналізації. Зокрема, у більшості розвинених країн світу, включаючи країни ЄС, фінансовий контроль здійснює Рахункова палата, а також урядові контрольно-ревізійні органи [4]. Ці органи забезпечують прозорість та підзвітність у використанні бюджетних коштів, сприяючи підвищенню довіри громадян до державних інституцій.

Європейський досвід свідчить про важливість незалежності органів фінансового контролю від виконавчої влади, що забезпечує об'єктивність та неупередженість у їхній діяльності. Наприклад, у Швеції Рахункова палата є незалежним органом, підзвітним парламенту, що дозволяє здійснювати ефективний аудит державних фінансів без впливу з боку уряду [7, с. 213–221].

Впровадження європейських стандартів фінансового контролю в Україні є актуальним завданням

на шляху до євроінтеграції. Адаптація кращих практик сприятиме підвищенню ефективності управління державними фінансами, зниженню корупційних ризиків та забезпеченню сталого економічного розвитку.

Таким чином, дослідження фінансового контролю як невід'ємної функції державного управління з урахуванням європейського досвіду є важливим кроком до вдосконалення фінансової системи та підвищення ефективності державного управління в Україні.

Фінансовий контроль є фундаментальною складовою державного управління, забезпечуючи законність, доцільність та ефективність використання державних ресурсів. Цікаво, що в різних країнах світу підходи до організації фінансового контролю можуть суттєво відрізнятися, відображаючи національні особливості та історичний розвиток систем управління.

Наприклад, у Швеції ще на початку 1960-х років було впроваджено метод «контролю ефективності», який нині використовується багатьма демократичними країнами. Цей підхід передбачає оцінку наслідків урядових рішень щодо державного бюджету, акцентуючи увагу на досягненні соціально-економічних результатів. Шведська система фінансового контролю складається з трьох рівнів: загальнодержавного, районного та міського, що забезпечує багаторівневий нагляд за використанням бюджетних коштів [8].

У Франції значну роль у управлінні централізованими фінансовими ресурсами відіграють спеціалізовані урядові організації, такі як Національна кредитна рада та Комісія банківського контролю. Ці інституції забезпечують ефективний нагляд за фінансовими потоками та сприяють стабільності фінансової системи країни.

В Україні система державного фінансового контролю перебуває в процесі реформування з метою підвищення її ефективності та прозорості. Ви-

вчення та адаптація кращих європейських практик можуть сприяти вдосконаленню національної системи контролю, забезпечуючи раціональне використання державних фінансових ресурсів та зміцнення економічної безпеки країни [1].

Фінансовий контроль є ключовою функцією державного управління, яка забезпечує ефективне та прозоре використання державних ресурсів. Різні країни застосовують власні моделі організації фінансового контролю, враховуючи національні особливості та історичний розвиток.

Ця таблиця демонструє різноманітність підходів до організації фінансового контролю в різних країнах. Вивчення та адаптація передового європейського досвіду можуть сприяти вдосконаленню системи фінансового контролю в Україні, забезпечуючи більш ефективне та прозоре управління державними фінансами.

Фінансовий контроль є ключовою функцією державного управління, спрямованою на забезпечення законності, доцільності та ефективності використання державних ресурсів. Для досягнення цих цілей застосовуються різноманітні методи фінансового контролю, кожен з яких має свої особливості та сфери застосування.

В Україні особливу роль у здійсненні фінансового контролю відіграють державні органи, такі як Рахункова палата України, Державна аудиторська служба та Національне агентство з питань запобігання корупції. Ці інституції забезпечують нагляд за використанням бюджетних коштів, дотриманням фінансової дисципліни та запобіганням корупційним проявам.

На сучасному етапі цифровізація фінансових процесів значно підвищує ефективність контролю. Використання інформаційних систем та технологій дозволяє автоматизувати процеси збору та обробки даних, що сприяє оперативному виявленню порушень та зменшенню корупційних ризиків.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця систем фінансового контролю в деяких країнах Європейського Союзу та України

Країна	Вищий орган фінансового контролю	Статус органу	Підзвітність	Основні функції
Німеччина	Федеральна рахункова палата	Незалежний орган	Підзвітний парламенту	Аудит федерального бюджету, контроль за ефективністю використання державних коштів
Франція	Рахункова палата	Судовий орган	Незалежний, підзвітний парламенту	Юридичний контроль за державними фінансами, аудит державних установ, оцінка ефективності витрат
Велика Британія	Національне управління аудиту	Незалежний орган	Підзвітний парламенту	Аудит центрального уряду, звітність перед парламентом, оцінка вартості та ефективності програм
Україна	Рахункова палата	Незалежний орган	Підзвітний Верховній Раді	Контроль за використанням коштів державного бюджету, аудит державних програм

Рис. 1. Методи фінансового контролю

Застосування технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних забезпечує глибший аналіз фінансових потоків та підтримку прийняття управлінських рішень [9].

Уряд України активно підтримує процес цифровізації у сфері управління державними фінансами. Зокрема, схвалено Стратегію здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 року, яка передбачає впровадження сучасних технологій для підвищення прозорості та ефективності фінансового контролю [6].

Таким чином, поєднання традиційних методів фінансового контролю з сучасними цифровими інструментами сприяє підвищенню ефективності державного управління та забезпеченню раціонального використання державних ресурсів.

Висновки. Фінансовий контроль є фундаментальним інструментом забезпечення ефективності державного управління, спрямованим на дотримання фінансової дисципліни, прозорості та відповідальності у використанні бюджетних коштів. Він виконує важливу роль у попередженні фінансових правопорушень, контролі за виконанням податкових зобов'язань та оцінці ефективності державних витрат. Аналіз сучасного стану фінансового контролю в Україні показує, що, незважаючи на його значну еволюцію та адаптацію до міжнародних стандартів, існує низка проблем, які потребують подальшого вирішення.

Однією з головних проблем залишається необхідність удосконалення нормативно-правової бази державного фінансового контролю, зокрема її гармонізації з європейськими стандартами. Досвід країн Європейського Союзу демонструє ефективність не-

залежних контролюючих органів, які мають широку автономію та підзвітні парламенту. В Україні цей аспект залишається актуальним для вдосконалення механізмів підзвітності та прозорості контролю.

Іншим важливим напрямом подальших досліджень є розробка єдиної понятійно-категоріальної бази фінансового контролю, яка узгоджуватиметься з міжнародними стандартами аудиту та моніторингу державних фінансів. Це дозволить підвищити якість контролю та забезпечити єдині підходи до оцінки ефективності використання бюджетних коштів.

Не менш важливим є впровадження сучасних інформаційних технологій у сфері фінансового контролю. Діджиталізація процесів сприяє підвищенню оперативності контролю, зменшенню корупційних ризиків та спрощенню процедур нагляду. Використання технологій штучного інтелекту та аналізу великих даних може значно покращити точність виявлення фінансових порушень та підвищити рівень управлінських рішень у цій сфері.

Крім того, перспективним напрямом є розвиток професійної компетентності працівників органів фінансового контролю. Посилення кваліфікації, навчальні програми та міжнародний досвід можуть значно підвищити ефективність їхньої роботи та адаптацію до сучасних викликів державного фінансового управління.

Отже, подальші дослідження у сфері фінансового контролю повинні бути спрямовані на вдосконалення законодавчої бази, розширення використання цифрових технологій, запозичення кращих міжнародних практик та підвищення компетентності фахівців. Це сприятиме зміцненню економічної безпеки держави, забезпеченню прозорості бюджетного процесу та ефективному використанню державних ресурсів.

Література:

1. Баранюк Ю. Р. Європейський досвід інституціоналізації державного фінансового контролю. *Вісник ХДУ. Серія Економічні науки*. 2018. Том 2 № 29. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/207>
2. Борисенко Л. М. Суть та значення державного фінансового контролю в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2020. № 46. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1255036>
3. Бортняк В. А. Контроль як функція управління фінансовою діяльністю держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70) № 1. С. 118–123.
4. Вища освіта в Україні. Зарубіжний досвід організації державного фінансового контролю. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18101

5. Жидовська Н., Петришин Л. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3892>
6. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_strategiiu_zdiisnennia_tsifrovogo_rozvitku_tsifrovikh_transformatsii_i_tsifrovizatsii_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami_do_2025_roku-3195
7. Письменна Т. Європейський досвід діяльності вищих органів контролю державних фінансів: уроки для вітчизняної практики. *Перспективи розвитку фінансово-кредитної системи. Наука молода*. 2011. № 15–16. С. 213–221.
8. Піхоцька О. М., Піхоцька М. Р. Досвід країн ОЕСР у організації державного фінансового контролю. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Випуск 34. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/627/576>
9. Цюцяк А., Цюцяк І., Цюцяк В. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4 (83). URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf>
10. Шульга А. А., Білоус С. П. Проблеми ефективного здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі та способи його удосконалення. *Проблеми ефективного здійснення державного фінансового контролю в Україні на сучасному етапі та способи його удосконалення*. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/download/95/74>

References:

1. Baranjuk, Ju. R. (2018). Jevropejskyj dosvid instytucionalizacii derzhavnogo finansovogo kontrolju [European Experience in the Institutionalization of State Financial Control]. *Visnyk HDU Serija Ekonomichni nauky*. Tom 2 № 29. Available at: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/207> [in Ukrainian]
2. Borysenko, L. M. (2020). Sut ta znachennja derzhavnogo finansovogo kontrolju v Ukraini [The Essence and Significance of State Financial Control in Ukraine. Strategy for Economic Development of Ukraine]. *Strategija ekonomichnogo rozvytku Ukrainy*. № 46. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1255036> [in Ukrainian]
3. Bortnjak, V. A. (2020). Kontrol jak funkcija upravlinnja finansovuju dijalnistju derzhavy [Control as a Function of Managing the Financial Activities of the State]. *Vcheni zapysky TNU imeni V.I. Vernadskogo. Serija: jurydychni nauky*. Tom 31 (70) № 1. S. 118–123 [in Ukrainian]
4. Vyshha osvita v Ukraini [Higher Education in Ukraine]. *Zarubizhnyj dosvid organizacii derzhavnogo finansovogo kontrolju*. (n.d.). *osvita.ua*. Available at: https://osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18101 [in Ukrainian]
5. Zhydovska, N., & Petryshyn, L. Suchasni pidhody do derzhavnogo finansovogo kontrolju jak instrumentu zabezpechennja efektyvnogo vykorystannja budzhetnyh resursiv [Modern Approaches to State Financial Control as a Tool for Ensuring the Efficient Use of Budgetary Resources]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3892> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). *www.mof.gov.ua*. Available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_strategiiu_zdiisnennia_tsifrovogo_rozvitku_tsifrovikh_transformatsii_i_tsifrovizatsii_sistemi_upravlinnia_derzhavnimi_finansami_do_2025_roku-3195 [in Ukrainian]
7. Pysmenna, T. (2011). Jevropejskyj dosvid dijalnosti vyshhyh organiv kontrolju derzhavnyh finansiv: uroky dlja vitchyznanoi praktyky [European Experience in the Activities of Supreme Financial Control Bodies: Lessons for Domestic Practice]. *Perspektyvy rozvytku finansovo-kredytnoi systemy. Nauka moloda*. № 15–16, S. 213–221 [in Ukrainian]
8. Pihocka, O. M., & Pihocka, M. R. (2022). Dosvid krain OESR u organizacii derzhavnogo finansovogo kontrolju [OECD Countries Experience in Organizing State Financial Control]. *Naukovi zapysky Lvivskogo universytetu biznesu ta prava. Serija ekonomichna. Serija jurydychna*. № 34. (n.d.). *nzlubp.org.ua*. Available at: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/627/576> [in Ukrainian]
9. Cjucjak, A., Cjucjak, I., & Cjucjak, V. (2023). Cyfrovizacija podatkovoi systemy: suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy. [Digitalization of the Tax System: Current State, Problems, and Prospects]. *Galyckyj ekonomichnyj visnyk*. No 4 (83). Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1188.pdf> [in Ukrainian]
10. Shulga, A.A., & Bilous, S.P. Problemy efektyvnogo zdijsnennja derzhavnogo finansovogo kontrolju v Ukraini na suchasnomu etapi ta sposoby jogo udoskonalennja. [Problems of Effective Implementation of State Financial Control in Ukraine at the Present Stage and Ways to Improve It]. *Problemy efektyvnogo zdijsnennja derzhavnogo finansovogo kontrolju v Ukraini na suchasnomu etapi ta sposoby jogo udoskonalennja*. (n.d.). *pard.mk.ua*. Available at: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/download/95/74> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 28.01.2025 р.